

KOWAĆ (98) *vb impf*

kować (50), **kuć** (2), kować *a.* kuć (46); kować : kuć *Mącz* (2 : 1), *SarnStat* (8 : 1). [Za postaci wątpliwe uznano formy *praes, imp* oraz *part praes act.*]

o oraz *a jasne.*

inf kować (31), kuć (1); kować : kuć *Mącz* (2 : 1). ◇ *praes 1 sg* kuję (9). ◇ *2 sg* kujesz (2). ◇ *3 sg* kuję (12). ◇ *1 pl* kuj(e)my (1). ◇ *2 pl* kujecie (1). ◇ *3 pl* kują (16). ◇ *praet 2 sg m* kułeś (1). ◇ *3 sg m* kował (6). ◇ *1 pl m pers -śmy* kowali (2). ◇ *3 pl m pers* kowali (2). ◇ *fut 3 pl* będą kować (1). ◇ *imp 2 sg* kuj (1). ◇ *con 3 sg m* by kował (3). ◇ *impers* kowano (5). ◇ *praet a. pass praet 3 sg n* kowało się (1). ◇ *part praes act* kując (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Bić, uderzać młotem, formować żelazo, ciosać kamienie* (11) : *BierEz* K2, K2v; *Procudo, Rozciągam/ kuyąc rozszerzam Mącz* 324c; *RejZwierc* 182.

kować co (3): *FalZioł* IV 53c; *Iedni kámienie kuią/ drudzy rozliczne drzewá ciefzą/ wymyfláiąc dziwne á nád rozum ludzki budowánia. RejZwierc* 70v, 236.

Przen: Pracować w ogóle, trudnić się jakimś rzemiosłem (1) : *Bowiem każdy Rzemieśnik iednym kftałtem kuie/ Kowal młotki kołáce/ á Słofarz piłue. RejWiz* A8v.

a. *Ostrzyć przez klepanie, bicie młotem [co]* (3) :

kować czym (1): [żołnierz] nie vczy go [kowala] tego iáko gi [tesak] robić/ iáko mu wiele ftáli dáć/ iáko gi długo młotem kować *GórnDworz* E6.

W przen [co] (2) : tak Iezus miły czyniątz/ kowál miecz na ducha złégo/ aby mu s nimj vciał głowę iego *OpecŻyw* 35.

W porównaniu (1): *Ktorzy ząwždy złościwye fwe fprawy fprawuyą/ A yáko óstre myecze yęzyki fwe kuyą LubPs* P2.

2. *Wytwarzać coś z metalu przez uderzanie młotem; igni res traetare, procudere ensem Cn [w tym: co (34)]* (35) ; *Iż [Jop] niebo zwał żeláznym/ zá fwego kłopotá. Nie rozumieyze temu być ie kowal kował RejWiz* 147v; *bogowie przez widzenie vpomináni/ áby Wulkanus przeciw im zbroie kował BielKron* 24; *BudBib Is* 40/19.

kować z czego (2): *RejRozpr* Av; *Blechownik/ który ze złotá álbo ynżzego żeláza blachy kuye. Mącz* 26d.

W przen [w czym] (1) : *Pánu day cześć pośádo Siońfkiéy fkáły: Który w żelezie fzczyrym bramy twé kował KochPs* 213.

a. *Bić pieniądze; cudere monetam Modrz, JanStat; cudere argentum Cn [w tym: co (28)]* (29) : *FalZioł* V 51v; *Vfpokoiwŷzy ziemię/ napierwey dáł kować myńcę frebrońą. BielKron* 300v; *Vffalono teŷ ná ten czás pieniądze kować na póspolitą obronę/ y kowano pułgrofzki. BielKron* 403, 262, 374, 393 [2 r.], 403, 405, 405v, 408; *BielSat* L4v; *ModrzBaz* 35; *SkarŻyw* 50; *Paprup* Fv; *Calep* 92b; *Monetę fałzywą kułeś/ álbo teŷ wniófleś. SarnStat* 142, 405, 406 [2 r.], 886 *marg*, 892 [3 r.]; *KlonWor* 67.

kować z czego (4): *Zaŷby nie lepiey z brántu/ co zacŷ ftoi kowác/ A Kwartniczek namilŷzy/ z miedzi záfárbowác. RejZwierc* 112v; *BielKron* 272; *áza máło czyni złégo wŷzyftkiey Koronie teń/*

[...] kto w kącie siedząc fałszywą z miedzi/ z contryfału/ y z czego inźzego kuię Menicę/ Talery/ Czerwone złote? *GórnRozm C4v, SarnStat 406.*

W charakterystycznych połączeniach: kować z brantu, kruszcu, żelaza; kować menicę (mynicę, myńcę) (6), monetę (15), pieniądze (6), pułgroszki.

3. Wytwarzać coś z kamienia; żłobić, drążyć w kamieniu; exeidere PolAnt [co] (7) : Więc łobie thu na łtarość dopiro groby kuią *RejZwierc 161, 52.*

kować na czym (1): ofobliwé groby budowáli/ napiły ná nich zacné kowáli *OrzQuin R4.*

kować w czym (3): choctay więc nád groby herbow náłtáwiáią/ Texty kuią w kámienioch/ proporce wiefzáią. *RejWiz 22; BudBib Is 22/16; Będą drudzy twym kościam grób zacny budowác/ Y twarz twoię w miedzi łącz/ y w mármórze kowác KochPam 80.*

W przén [z czego] (1) : A on márník co gi [*chleb*] więc y s kámieniá kuię/ Závždy łmęcien á závždy w nędzy vtyłkuię. *RejWiz 51v.*

4. Tworzyć, wytwarzać, w ogóle fabrykować (25) : co łię łtáło y wyrzekło wroćić łię nie może: bo z długim przez kilká lat rozmyłániem wędzídło łię to kowáło *CzechEp 52.*

kować kogo (2): A wierz mi że w łwey dumie trzech Bogow nie kuię/ A z Aryufzem lepiej niżli ty łzyrmuię. *Prot Cv. Cf kować kogo z czego.*

kować kogo z czego (1): ániiby łobie z łłowká tego Bog z Augułtinem Troyce y czworce/ gdyż Troycá łłowo ktore iuż mułi być czwarte ciálem żywiłá [*errata zmienia: czyniłá*]/ kowáł *CzechEp 312.*

kować co (15): *RejRozpr Dv; Fabricare verba, Słowá kować/ to yełt/ nowe wynáydowác. Mącz 113a; Prot C4v; BielSat Hv; Iák Cycero w Lácińńkim ięzyku przodkuiefz/ A iáko Wergiliufz piękne wirłze kuięz. RejZwierc 266, 74v, Bbb; WujJud 14; SkarŻyw 300; CzechEp 15, 55, 83, 291, 317. Cf kować co w czym.*

kować co w czym (1): próśb ich nie łłuchałz/ ktore w wściech kuią *GrabowSet V2.*

kować na czym (1): Piękny tho wárłtát kto thák ná nim kuię/ Iż tho co łzkodzi w łobyę vpátruie. *RejZwierc 220v.*

W charakterystycznych połączeniach: kować cnotę, sławę, słowa, wirsze.

a. Knuć; commoliri dolum, fabrefacere fallaciam, fabricari aliquid ingenio, procudare dolos, struere, tuditare Cn [co] (6) : iákoby Luter ktory nowe rzeczy kuię w Niemcech/ łwoich błędow przelłtał rozłiewác *BielKron 193v; BielSjem 9.*

kować przeciw komu (2): [*Lantgraf*] wywiedzyał łię z łłítow co kowáli przeciw im *BielKron 217; Którzy przeciw cnotliwym práktyki kuią/ A niewinné nád práwo iáwné łkázuią. KochPs 142.*

kować o kim (1): y s połtronnemi czálem łię buntuią/ Ba y o tobie Krolu/ coś poćichu kuią. *RejZwierc 22.*

Zwrot: »w głowie sobie kować« (1): Tákci bráctie powiedam/ źle árgnmentuiefz: Y to cobył rad widział w głowie łobie kuięz. *KlonWor 77.*

5. Podkuwać [co] (9) : Faber ferrarius. Kowal który konie kuye. *Mącz 113a; Prot B4v; á przeto niź tákiego koniá kowác dáłz/ álbo łye snim w drógę pułciłz/ thák mu kopytá odmiękcłz SienLek 176v, 176, 176v; BielSpr 13v.*

kować czym (1): Muły [*Nero*] kowáł łrebrnymi potkowámi. *BielKron 145.*

W charakterystycznych połączeniach: kować konia (3), muła.

W przeni (2) :

kować z czym (1): ani żadne słowa Czo sie ku cznocię ściągają iuz iey nie łmakują Jedno ty ktore niecznotę z bezpieczeństwa kują *RejJóz* E8.

Zwrot: »[czym] na ocel kować« = podkuć na ostro; tu: przygotować na trudności (1): Narod Zborowki ten Herb zawnždy maia/ A też sie pewnie nigdy nie flizają/ Dobrze ie cnotą ná ocel kowano/ A sławą zacną mocno hártowano. *RejZwierc* 210v.

6. Kukać (1) : Iuz Skowronek ná gorze pięknie przepieruie/ Słowiczek we krzu krzyczy/ Gzężołęczká kuie. *RejWiz* 34v.

***** Bez wystarczającego kontekstu (16) :** Fabricari, Kuć/ Kować *Mącz* 130d, 70d [3 r.], 113a; *Calag* 422b; *Calep* 275a, 402a, 900b.

Synonimy: 2.a. bić, odciskać, prasować, wytłaczać; 3. ryć; 4. kształtować, tworzyć, układać; a. knować; 6. kukać.

Formacje współrdzenne: nakować, odkować, okować, podkować, pokować, przekować, przykować, przykować się, rozkować, skować, ukować, wykować, zakować; rozkuwać; przekowawać; okowywać, pookowywać, przykowywać.

Cf **KOWANIE, KOWANY, KUJĄCY, KUTY**